

Nesten zoeken, fotograferen, controleren: ja of nee

Rob G. Bijlsma

De brief van Jan Hendriksma zal menigeen uit het hart zijn gegrepen, maar zal evenzovele mensen de wenkbrauwen doen fronsen. Zelf behoort ik tot die laatste categorie. Om misverstanden te voorkomen: de briefschrijver heeft volkomen gelijk als hij stelt dat het belang van de vogels voorop moet staan. Dat is ook mijn mening. Ik denk echter wat anders over de wenselijkheid van nestfotografie, -nestzoeken en -controles. Waarom deze activiteiten verbieden indien ze met zorg worden uitgevoerd en kunnen bijdragen tot waardering voor roofvogels en kennisvermeerdering?
Ik zal puntsgewijs proberen duidelijk te maken wat ik bedoel.

Nestfotografie

Inderdaad bestaat er een overvloed aan nestfoto's, maar het is een misverstand te denken dat daarom nestfotografie niet meer hoeft. Neem bijvoorbeeld die Grauwe Kiekendieven. Door vanuit een schuilhut de prooiaanbreng op het nest te registreren, is een uitspraak te doen hoe de prooisamenstelling, zoals gevonden met behulp van braakballen en prooiresten, zich verhoudt tot de echte prooiaanbreng. Bovendien is het gedrag van jongen en ouders te kwantificeren. Deze waarnemingen kunnen ertoe bijdragen dat duidelijk wordt hoe Grauwe Kiekendieven het doen in voedselarme en -rijke jaren, en of ze in het kaalgeslagen Nederlandse landschap überhaupt nog wel kans van slagen hebben. En dus: of het zin heeft veel tijd en energie te steken in de bescherming van een tot verdwijnen gedoemde vogelsoort. Het ligt nogal voor de hand diezelfde schuilhut tevens voor fotografie te gebruiken, met als bijkomend voordeel dat sommige prooien achteraf alsnog op naam kunnen worden gebracht. De foto's van Grauwe Kiekendieven zijn bovendien gebruikt ter illustratie van artikelen in de krant en in vaktijdschriften, alsook op tentoonstellingen. Dat heeft de Grauwe Kiek veel goodwill opgeleverd. Door enkele fotografen op strikte voorwaarden van de schuilhut gebruik te laten maken, wist de Groningse groep rond Ben Koks bovendien te voorkomen dat er in het wilde weg werd aangeklooid. Kortom, zorgvuldig gebruik van de mogelijkheden, zonder gevaar voor verstoring van het betrokken paar. In dit verband is het misschien nuttig te wijzen op het misverstand dat dergelijke activiteiten een voorbeeld vormen voor een groeiende groep van beunhazen. Het doet een beetje denken aan het algemeen aangehangen, maar nimmer aangetoonde idee dat bekijken en beluisteren van sex- en geweldfilms leidt tot sexueel afwijkend (trouwens: wie bepaalt wat afwijkend is) en gewelddadig gedrag. Fotografen in de dop zullen sowieso aan de slag gaan; daar

hebben ze echt geen voorbeeld voor nodig. Nogmaals, mits met de nodige voorzichtigheid uitgevoerd, is nestfotografie wel degelijk mogelijk en nuttig. De fotografen die ik persoonlijk ken, zijn vrijwel allemaal tot in het absurde voorzichtig. Dat er altijd wel voorbeelden van het tegendeel zijn te vinden, het zij zo. En dat de redactie van *De Takkeling* wel nestfoto's opneemt, heeft te maken met het feit dat wij vinden dat de nestjongenfase een onlosmakelijk onderdeel van het leven van roofvogels vormt, en dus moet worden geportretteerd (liefst met documentaire informatie, en niet noodzakelijkerwijs voldoende aan de scherpheids- en close-up-manie van vakfotografen). Wat dat betreft waait er in toenemende mate een nieuwe wind door het land, net als bij het zoeken en controleren van nesten (tot voor kort algemeen beschouwd als not-done).

Nestzoeken

Zo mogelijk een nog heikeler onderwerp. Ook hier een scheiding der geesten: aan de ene kant een groep van mensen die vindt dat je bij nesten moet wegblijven, aan de andere kant mensen die zich vragen stellen en daar een antwoord op willen hebben (het kievitseieren zoeken laat ik maar buiten beschouwing). Die vraag/antwoord-categorie wordt steeds belangrijker, omdat de bescherming van vogels (waarom, hoe) gebaat is bij kennis van die vogels. Je kan wel op de bonnefooi Ooievaars gaan kweken en uitzetten, als je van de ecologie van Ooievaars niets weet (bijvoorbeeld wat hun habitat- en voedsel-eisen zijn), loop je een goede kans je geld weg te gooien en zonder resultaat te blijven. Kortom, onderzoek is a priori nodig en is in sommige gevallen zelfs cruciaal voor het slagen van broedsels. De Grauwe Kiekendieven in Groningen vormen daar een illustratie van. Sterker nog, wanneer Ben Koks en de zijnen niet systematisch alle nesten hadden opgespoord, contact hadden gezocht met de betreffende boeren en allerlei beschermingsmaatregelen hadden uitgevoerd, zouden er geen jongen zijn uitgevlogen en is het de vraag of deze soort nog wel een Nederlandse broedvogel was geweest (en dus een kans had om op de Rode Lijst terecht te komen). Dat Ben en zijn companen en passant ook nog gedetailleerde informatie over legsel- en broedselgrootte, broedsucces, nestplaatskeuze en prooikeuze verzamelden, bewijst dat de nieuwe generatie vogelaars zeer goed weet waar ze mee bezig zijn en -geheel in hun eigen vrije tijd- het maximum uit de kan hebben gehaald. Juist dat type werk levert relevante informatie op over hoe je een soort, of zijn broedgebied, het beste kan beschermen.

Een mooi voorbeeld is ook al het tel- en inventarisatiewerk dat door SO-VON-medewerkers door het hele land wordt uitgevoerd. Aan de hand daarvan kan momenteel vrij goed worden omlijnd welke soorten vooruit- of achteruitgaan. Echter, dat zegt nog niets over de oorzaken ervan. Is er iets

veranderd in de broedgebieden van die soorten, is het prooiaanbod gestegen, gezakt of veranderd, is de reproductie-capaciteit van een soort gewijzigd? Zonder onderzoek is alleen een slag in de lucht te slaan. Ook hier geldt: als je onderzoek wilt entameren, dan kan je beter het initiatief naar je toe trekken en mensen goed instrueren en begeleiden (zoals we met de WRN proberen, en waarvan bijvoorbeeld de Ecologische Atlas een uitvloeisel is).

Nestcontroles

Het is een misverstand te denken dat nestcontroles per definitie slecht zijn voor een nest. Natuurlijk zijn er verschillen per soort (een Bruine Kiek is inderdaad erg gevoelig, maar een Blauwe Kiek juist helemaal niet), per habitat, per jaargetijde en per waarnemer. Dat neemt niet weg dat voorzichtig uitgevoerde controles heel wel mogelijk zijn zonder verstoring. De meeste roofvogels zijn juist tamelijk ongevoelig voor dit type verstoring (Bruine Kiek, en mogelijk Rode Wouw, zijn uitzonderingen). En ik weet waar ik het over heb, omdat ik in mijn leven tot nu toe vele duizenden nesten heb beklommen. Mits daarbij bepaalde regels in acht worden genomen, kan dat zonder gevaar voor de nestinhoud. Let wel: voor de lol nesten bezoeken wordt ten zeerste afgeraden. Evenzo is een trap tegen een boom om een Havik te zien vliegen uit den boze. Maar indien niet zeker is welke soort op een nest zit, en of het nest eigenlijk wel bezet is, kan een trap snel uitsluitel geven (van te voren wel duidelijk laten merken dat je in de nestomgeving bent, zodat de broedende vogel op zijn hoede is).

Of nestcontroles aan ringers voorbehouden moeten blijven, hangt af van de omstandigheden. Als de ringer ook de onderzoeker is, kan dat mooi samengaan. Echter, ook niet-ringers kunnen gekwalificeerd zijn, en zijn niet zelden zelfs kundiger dan ringers. Er zijn bijvoorbeeld nog steeds veel ringers die - uit macht der gewoonte- roofvogeljongen ringen zonder ze te wegen en te meten, soms zelfs zonder het geslacht te bepalen (of als ze dat wel doen, veel fouten maken), zonder prooiresten te determineren, geen aantekeningen bijhouden van de leeftijd van het ouderpaar, geen ruiveren verzamelen, niets weten van de historie van bepaalde nesten/ouderparen, enz. Dat zijn allemaal activiteiten die met weinig extra moeite veel toegevoegde waarde opleveren, en waarvoor het belangrijker is dat je weet hoe je het moet doen dan dat je een officiële vergunning hebt om te ringen. Via training en sturing zijn gekwalificeerde waarnemers op te leiden (vandaar ook het uitgebreide methodehoofdstuk in de Ecologische Atlas, en de toekomstige uitgave van een handleiding voor roofvogelonderzoek). Dat lijkt me zinniger dan verboden op te leggen aan niet-ringers.

Kortom

Natuurlijk hebben Jan Handriksma (en Albert Kleine, die zich afvroeg waarom het nodig is om een trap tegen een nestboom te geven) gelijk dat fr belaars beter bij nesten kunnen wegblijven. Maar het werk rond nesten moet wel in zijn juiste proporties worden gezien. Mits op verstandige wijze uitgevoerd, is zoeken, fotograferen en controleren van nesten wel degelijk mogelijk zonder verstoring. Dat er bij uitzondering wel eens wat mis gaat, is onvermijdelijk. Dat komt ook bij ringers voor, en staat in geen enkele verhouding tot de miljoenen slachtoffers die jaarlijks in Nederland vallen als gevolg van autoverkeer, hoogspanningsdraden, jacht, ramen, eierzoukers en land- en bosbouwwerkzaamheden.

Wanneer een nestcontrole wordt uitgevoerd, kan dat beter zo worden gedaan dat er het maximum aan informatie kan worden uitgepeurd. Dus geen eenmalig nestbezoek om de jongen te ringen, maar ook bepaling van legselgrootte, broedsucces, mislukkingsoorzaken, voedselresten determineren, en ga zo maar door. Hetzelfde geldt voor een fotograaf; als je er toch zit, kan je net zo goed aantekeningen bijhouden over bezoekfrequentie aan het nest van de ouders, identiteit van de prooien, gedrag van de jongen, en noem maar op. Desnoods door tussen de bedrijven door die informatie in een recordertje in te spreken.

Onderzoek naar roofvogels kent vele gezichten. Omdat wij voornamelijk met veldonderzoek te maken hebben, zal er komende winter een handleiding worden geschreven waarin beknopt zal worden uitgelegd hoe dat het beste kan worden aangepakt. Daarnaast is het raadzaam toestemming te vragen indien het veldwerk plaatsvindt in andermans terreinen.

Wie zich niet met onderzoek bezig houdt, kan de nesten beter links laten liggen. Voor deze mensen zijn er talloze mogelijkheden om roofvogels van nabij te zien zonder daarbij een nestplaats te betreden. Enig geduld en een kijker zijn daarvoor de enige vereisten. Randen van bossen en moerassen zijn ideale waarneemplekken, omdat roofvogels daar graag jagen of zich ophouden.

Adres: Doldersummerweg 1, 7983 LD Wapse

